

Utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte onsdag 3. juni 1959 kl. 10.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e.

Til stede var: Borten, Bøyum, Kjøs, Reinsnes, Mellesmo (for Meisdalshagen), Finn Moe, Offerdal, Erling Petersen, Røiseland og Wikborg.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: utenriksminister Lange.

Dessuten ble følgende gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet: utenriksråd Ræder, ekspedisjonssjef Stabell og byråsjef Gjellum.

Advokatene Torstensen, Røed og Svensen.

Formannen: Som det fremgår av dagsordenen, har utenriksministeren gjerne villet forelegge for komiteen spørsmålet om Hannevig-saken og den stilling den nå er kommet i, og spørsmålet om man skal føre den videre.

Jeg gir ordet til utenriksministeren.

Utenriksminister Lange: Jeg kommer til å gi en fremstilling i to etapper, idet vi inntil for fem dager siden i Utenriksdepartementet var innstilt på bestemt å tilrå den fremgangsmåte at vi ikke skulle anke saken, men siden den tid er det skjedd ting som gjør at saken muligens er kommet i en annen stilling. Jeg vil først gi den argumentasjon som vi gjorde gjeldende inntil for få dager siden, og så fremstille det nye moment som er kommet inn i saken.

Som komiteen vil kjenne til, avsa den amerikanske Court of Claims sin dom i saken 8. april i år. Domstolen forkastet samtlige norske krav.

Sist vi drøftet Hannevig-saken her i utenrikskomiteen var i juni i fjor. Spørsmålet gjaldt den gang om vi skulle akseptere Court of Claims' sterke begrensning av den muntlige prosedyre. Denne begrensning var etter våre advokaters oppfatning i åpenbar strid med bestemmelsene i konvensjonen. Med tilslutning fra advokatene ble det allikevel besluttet at vi motstrebende fikk bøye oss for domstolens vilkårlige begrensning av den muntlige prosedyre for endelig en gang å få saken fram.

Etter møtet i utenrikskomiteen fikk Norges agent, advokat Torstensen, i oppdrag å reise til Washington for å få en så klar avtale som mulig om den muntlige prosedyre. Spesielt var det viktig å få brakt på det rene om de norske preliminære innsigelser, hvor vi protesterte mot lovligheten av en rekke nye påstander som var satt fram i amerikanernes siste skriftlige innlegg, ville bli akseptert som prosessdokument i saken.

I møte med den amerikanske agent den 24. juni i fjor oppnådde advokat Torstensen at våre skriftlige preliminære innsigelser skulle anses som en del av vår muntlige prosedyre. Advokat Torstensen hadde også et møte med domstolens formann den 26. juni, hvor vårt standpunkt med hensyn til varigheten av den muntlige prosedyre og konvensjonens bestemmelser ble presisert på nytt.

Domstolens formann avviste igjen våre krav under henvisning til arbeidsmengden for domstolen og til dens praksis i vanlige saker.

Domstolen berammet deretter saken til den 2. oktober, og en fikk samtidig beskjed fra rettens kontor om at maksimum 2 dager kunne anvendes til den muntlige prosedyre. De norske advokaters prinsipielle standpunkt var at en trengte minst 14 dager – 3 ukers muntlig prosedyre for å få belyst en så innviklet og vanskelig sak.

Under en konferanse som den norske chargé d'affaires i Washington hadde med den juridiske konsulent, Legal Adviser, i det amerikanske utenriksdepartement den 23. juni 1958 uttalte Legal Adviser at dersom Court og Claims ikke ville ta hensyn til konvensjonens bestemmelser om muntlig prosedyre, fikk en heller se å få saken brakt inn for et annet forum. Lignende uttalelser kom Legal Adviser med i et nytt møte med chargé d'affaires Oftedal den 1. juli i fjor.

Utenriksdepartementet anså disse uttalelser – satt fram fra ansvarlig hold i Department of State – for så viktige at vi fant at vi burde undersøke nærmere muligheten for å få saken overført til en spesielt oppnevnt voldgiftsdomstol. En slik domstol ville avsi endelig dom på grunnlag av en muntlig prosedyre uten tidsbegrensning som vanlig er for internasjonale voldgiftsdomstoler. Etter at spørsmålet var drøftet i Regjeringen den 8. juli i fjor, fikk Ambassaden i Washington instruks om å ventilere spørsmålet for det amerikanske utenriksdepartement under henvisning til uttalelsene fra Legal Adviser.

Den 6. august fikk Ambassaden svar fra Legal Adviser som meddelte at den norske henvendelse hadde vært grundig overveiet, man fant det imidlertid ikke mulig å overføre saken til et annet forum uten samtykke fra Senatet. Det ville i beste fall ta ett år, og Legal Adviser uttrykte tvil om hvorvidt Senatet ville gå med på en slik endring.

Med tilslutning fra våre advokater fant derfor Utenriksdepartementet at vi ikke kunne slå inn på denne høyst usikre vei på et så sent stadium i saken. Det ble derfor besluttet at saken skulle prosederes for Court of Claims som berammet den 2. oktober.

Den muntlige prosedyre i Hannevig-saken fant sted den 2. oktober i fjor. Norge fikk ca. 3 ½ time til disposisjon, De Forente Stater ca. 2 timer. Prosedyren fra norsk side ble delt mellom advokatene Torstensen, Evensen og den amerikanske advokat Lenihan. For De Forente Stater møtte den amerikanske Solicitor-General Rankin, assistert av en advokat i det amerikanske justisdepartement. Det ble tatt stenografisk referat av de muntlige innlegg i saken.

Utenriksdepartementets konsulent, advokat Røed, som var til stede i retten, har gitt uttrykk for at innenfor rammen av den begrensede tid vi hadde til disposisjon, ble saken fremstillet på en utmerket måte fra norsk side.

Domstolen brukte så omkring et halvt års tid på å avsi dom. Etter Court of Claims' praksis er ikke dette usedvanlig. Alle på norsk side vil sikkert være enige om at domspremissene er lite tilfredsstillende, og at resultatet er en stor skuffelse. Domstolen har overhodet ikke avgjort eller berørt Norges preliminære innsigelser, til tross for at det var blitt meddelt at de skulle betraktes som en del av den muntlige prosedyre. Domstolen har på den annen side bygget på enkelte amerikanske

innsigelser som etter vår oppfatning burde ha vært avskåret, fordi de ble fremsatt for sent etter de prosessuelle regler som er foreskrevet i konvensjonen. En skal huske på i denne forbindelse at det var De Forente Stater som i sin tid tvang inn i konvensjonen slike strengt formalistiske bestemmelser.

Norge hadde satt fram følgende krav i Hannevig-saken:

a. Krav på erstatning for rekvisisjon av 9 skipsbyggingkontrakter som tilhørte Hannevig personlig. Vi påsto en erstatning på 8 975 000 dollars for disse kontrakter.

Domstolen har forkastet dette krav, fordi den er kommet til at disse 9 muntlige kontrakter i realiteten ikke eksisterte som kontrakter. Vi må innrømme at dette krav lå svakt an. Det ble tatt med bl.a. fordi det tidligere alltid har utgjort en del av det erstatningskrav som Hannevig-saken omfattet.

b. Krav på erstatning for 5 kontrakter som tilhørte Hannevigs selskap Bulk Oil Transport Inc. Vi påsto en erstatning på vel 5 000 000 dollars for disse kontrakter.

Det har fra amerikansk side ikke vært benektet i saken at kontraktene eksisterte, og at de ble rekvirert i 1917.

Domstolen har frifunnet De Forente Stater under henvisning til at Bulk Oil i et dokument av 8. mars 1920 hadde frafalt krav på erstatning av kontraktsverdien.

Det norske standpunkt var at man ikke i dette dokument kunne innfortolke et avkall på lovlig erstatning for millionverdier. Domstolen har imidlertid kommet til at dokumentet var så generelt formet at det innebar en oppgivelse av alle krav, derunder krav på erstatning for kontraktsverdien.

Selv om dette resultat kan virke urimelig, kan vi ikke se bort fra at dokumentet av 8. mars 1920 er meget generelt formet, slik at en domstol hvis den først ønsker å komme unna et krav, kan bygge sitt resultat på denne vide ordlyd.

c. Krav på erstatning for 4 kontrakter som tilhørte Hannevigs selskap Manss Steamship Corporation. Vi har krevet vel 2 000 000 dollars for disse kontrakter.

Heller ikke her er det tvilsomt at kontraktene eksisterte, og at erstatning skulle betales for kontraktens verdi.

Domstolen har forkastet Norges krav under hensyn til at selskapet i et dokument den 30. mars 1927 hadde frafalt ytterligere krav på den amerikanske regjering, derunder krav på erstatning for kontraktsverdien.

Det norske standpunkt har vært at det forelå så mange eiendommeligheter i forbindelse med utferdigelsen av dette dokument, at det ikke avskar den norske regjeringens krav. Våre advokater har karakterisert forholdet som svikaktig opptreden fra amerikansk side. Domstolen har overhodet ikke kommet inn på disse eiendommeligheter som ble fullt belyst under saken.

Utenriksdepartementet er enig med advokatene i at dette punkt i dommen er ytterst utilfredsstillende. Men også her må vi ta i betraktning vanskeligheten ved å få en amerikansk domstol til å fordømme en amerikansk myndighets opptreden som svikaktig, og av den grunn tilsidesette et dokument som tilsynelatende er rettslig bindende.

d. Erstatningskravet Norge fremsatte vedrørende Hannevigs verfter, et krav på i alt noe over 8 000 000 dollars. Dette krav falt i to deler. Det ene krav gjaldt godtgjørelse for den skipsbygging som hadde foregått ved verftene for De Forente Staters regning. Det annet krav gjaldt erstatning for tapet av selve verftene.

Som advokatene påpeker i sin analyse, er dommen meget uklar på dette punkt, idet de to krav ikke er behandlet hver for seg. Det er derfor vanskelig å skille ut domstolens resonnementer i relasjon til hvert enkelt krav. De momenter domstolen bygger sin avgjørelse på er følgende:

at verftene ikke var rekvirert,

at de vederlag Fleet Corporation pliktet å betale for skipsbyggingen, var de opprinnelige kontraktspriser fastsatt i de rekvirerte kontrakter,

at Hannevig eller hans verfter ikke hadde anlagt sak for Court of Claims i henhold til rekvisisjonsloven av 15. juni 1917,

at verftene var underkapitalisert.

Våre advokater har uttalt seg om disse punkter i dommen på side 7 – 9 i sin analyse, som er sendt komiteens medlemmer, og har konkludert med at disse argumenter i dommen ikke er holdbare.

Det som det nå må tas standpunkt til, er først og fremst ankespørsmålet.

Etter artikkel V i konvensjonen har den norske regjering adgang til å gjøre Court of Claims' dom overprøvet av De Forente Staters Høyesterett innen 3 måneder fra domsavsigelsen. Det vil si at ankefristen utløper den 8. juli i år. Denne overprøvelse kan omfatte både sakens rettslige og dens faktiske sider.

Våre advokater mener at Norge i og for seg har en ubetinget ankeadgang, dvs. at man ikke behøver den amerikanske høyesteretts samtykke til anken. Men konvensjonens bestemmelser er ikke helt klare på dette punkt.

Det neste spørsmål er om vi skal benytte oss av den ankeadgang vi har.

På dette punkt var det inntil for få dager siden dissens i tilrådingen fra våre advokater.

Sakens agent, advokat Torstensen, med tilslutning av advokat Røed, har tilrådet at man på et rent juridisk grunnlag bør påanke dommen med unntagelse av kravet vedrørende de 9 muntlige skipsbyggingskontrakter, altså det første krav jeg nevnte under a. Det mener ingen av advokatene vi bør anke. Vår amerikanske advokat Lenihan har i sitt brev av 13. mai også gitt uttrykk for at vi bør anke alt unntatt de muntlige kontrakter.

Advokat Evensen var av den mening at saken frembyr så mange tvilsspørsmål, at han ikke kunne tilrå anke. Han følte seg ikke overbevist om at et annet resultat kunne oppnås i ankeinstansen. Og overbevist er det ingen som føler seg ennå, men det skal jeg komme tilbake til.

I Utenriksdepartementet hadde vi overveiet saken meget nøye, og på grunnlag av diskusjoner vi hadde hatt med advokatene og innen departementet, var vi kommet til at vi ikke kunne tilrå at saken skulle påankes.

De betraktninger som var bestemmende for dette standpunkt, var følgende: Ankens rent juridiske side byr på en rekke tvilsspørsmål.

Som advokatene har påpekt, vil De Forente Stater for høyesterett kunne trekke fram en rekke alvorlige innsigelser som tidligere har vært fremsatt i saken, men som Court of Claims ikke har funnet det nødvendig å ta standpunkt til. Disse innsigelser kommer i tillegg til dem Court of Claims har funnet avgjørende i sin dom.

Spesielt bør man være oppmerksom på følgende innsigelser:

At Hannevig og hans selskap unnlot å benytte seg av de rettsmidler som sto til rådighet i Amerika.

At Norge ikke har ført tilstrekkelig bevis for at Hannevig var eier av aksjene i de amerikanske selskaper. I denne forbindelse har De Forente Stater påpekt at Hannevig hadde pantsatt sine aksjer, og at deres videre skjebne er ukjent.

At kravene på erstatning for bruken av verftene og verftenes verdi er avskåret ved det forlik som likvidasjonsstyret i verftene inngikk med De Forente Stater den 14. juli 1926.

At Hannevig hadde tapt rådigheten over kravene fordi han ble slått konkurs i De Forente Stater i 1921. Selv om denne innsigelse er fremsatt for sent, etter konvensjonen, kan vi ikke ubetinget se bort fra alvoret i den.

Vi bør dessverre heller ikke se bort fra at saken behandles for amerikanske domstoler – og erfaringsmessig viser ikke nasjonale domstoler alltid den samme objektivitet som internasjonale domstoler.

Til dette kommer at Hannevig til dels ved sin egen opptreden har bidratt til å vanskeliggjøre saken.

Det var derfor vår oppfatning i Utenriksdepartementet at det var tvilsomt om en i realiteten ville kunne oppnå et gunstigere utfall i høyesterett, selv om forhåpentlig premissene for en høyesterettsdom ville bli mer eksakte og tilfredsstillende enn de er i dommen i Court of Claims.

Til dette kommer så at hverken Hannevig-konvensjonen eller den amerikanske rekvisisjonslov inneholder nærmere regler om saksbehandlingen for høyesterett. Selv om den amerikanske høyesterett her egentlig fungerer som ankeinstans i en internasjonal voldgiftssak, må vi være forberedt på at anken stort sett vil bli behandlet etter de vanlige regler for saksbehandlingen for denne høyesterett. Dette kan medføre – uten at det nødvendigvis behøver å medføre – at det ennå kan gå år før saken er endelig avgjort.

Det bør kanskje for fullstendighets skyld også nevnes noen få hovedpunkter i denne saks historiske utvikling. Den har jo gått gjennom så mange år at det er ikke sikkert man har alt present.

I begynnelsen av 1921 ble det gjort henvendelser til Utenriksdepartementet om å ta Hannevig-saken opp ad diplomatisk vei overfor De Forente Stater. Vår daværende sendemann Bryn frarådet dette sterkt og fremholdt at «det utvilsomt ikke foreligger noen grunnlag for en officiøs eller officiel reklamasjon fra den norske regjering.»

I 1926 – etter at saken mellom Pusey & Jones' likvidasjonsbo og Fleet Corporation var forlikt, ble det nedsatt et utvalg bestående av sendemann Gade og daværende byråsjef Wilhelm Morgenstjerne. Dette utvalg konkluderte med at ved

forliket i 1926 var den formelle hindring mot å fremsette noe diplomatisk krav bortfalt.

Utvalget mente at det ikke var adgang til å fremme noe rettslig krav, men bare et krav på billighetsgrunner.

I en P.M. av 5. november 1926 presiserte Morgenstjerne at det rettslige grunnlag for saken var forspilt etter hans mening.

Saken ble så forelagt Justisdepartementets lovavdeling, som i en uttalelse av 3. november 1926 hevdet at det ikke forelå noe rettskrav som kunne fremmes overfor de amerikanske myndigheter. Utsiktene for å oppnå billighetserstatning syntes heller ikke lyse, etter lovavdelingens vurdering.

Advokat Johan Bredal uttalte at den rettslige linje ikke kunne føre fram, men at det burde være gode grunner for å oppnå billighetserstatning, da Hannevig hadde vært hårdt behandlet av de amerikanske myndigheter.

Professor Castberg hevdet i uttalelser av 20. desember 1927 og 11. august 1930 at der ikke var noe rettslig grunnlag for Regjeringen til å ta saken opp.

Etter at professor Jon Skeie så i 1930 og 1931 hadde avgitt uttalelser som konkluderte med at saken burde tas opp, og professor N. Gjelsvik i 1931 hadde gitt en betenkning som helt ut støttet Hannevig, og mente det var gode sjanser for å vinne en internasjonal voldgiftssak, ble saken på nytt i 1932 forelagt et utvalg oppnevnt av Regjeringen – den såkalte tremannskomite. Dette utvalg konkluderte med at det ikke var tilrådelig å fremme noe folkerettslig krav, fordi saken reiste mange tvilsomme spørsmål.

Da Stortinget i sin tid besluttet at saken skulle tas opp, var det forutsetningen at alle utgifter og kostnader ved saken skulle være det offentlige uvedkommende. Det står uttrykkelig i punkt 2 i stortingsvedtaket av 10. april 1925. Etter krigen viste det seg at denne forutsetning ikke lenger var mulig å gjennomføre. Under de foreliggende omstendigheter mente vi, inntil for få dager siden, at det vanskelig kunne forsvares å påføre staten ytterligere kostnader i denne saken. Det som hittil er påløpet i utgifter for den norske stat, er vel 4 millioner kroner, etter krigen.

Bortsett fra sakens rent juridiske side, må en også ta med i overveielsene de utenrikspolitiske momenter. Det er jo så sin sak å fortsette å prosedere overfor en stat vi står i et så intimt allianseforhold til, og – først og fremst – som vi har mottatt og stadig mottar så stor hjelp fra, som den amerikanske stat.

Imidlertid er det altså i de siste dager kommet et nytt moment inn i saken. For noen dager siden fikk jeg en personlig henvendelse fra fru Hannevigs bror, Mr. A. J. Singleton, som er administrerende direktør for det store oljeselskapet Texaco, og som var kommet reisende ens ærend til Norge i anledning av denne saken. Mr. Singleton var Hannevigs sekretær på den tid da Hannevig-saken oppsto. Han har fulgt saken meget nøye hele tiden siden og har fra tid til annen hatt kontakt med våre advokater. Mr. Singleton kom med en anmodning til meg om at vi måtte påanke saken. Han anså på egne og fru Hannevigs vegne at man burde se den amerikanske høyesteretts avgjørelse i saken, når man hadde drevet saken så langt, og når konvensjonen åpnet adgang til det.

Mer avgjørende enn denne henstilling fra ham på fru Hannevigs vegne, var det at han fremla en betenkning fra Texaco's juridiske rådgiver, Mr. Dillon Anderson, som – så vidt jeg forstår – har en god status i amerikanske juristkretser og politiske kretser for øvrig. Denne betenkning tilrådet sterkt at saken ble anket. Mr. Anderson fremhevet bl.a. at høyesteretts holdning erfaringsmessig var en annen enn Court of Claims', at høyesterett tok mer hensyn til rimelighetsbetraktninger og at saken for høyesterett kunne pådømmes innen en forholdsvis rimelig tid og uten uforholdsmessige kostnader. Mr. Anderson har tidligere etter anmodning fra Mr. Singleton gått gjennom de foreliggende saksdokumenter, slik at han er kjent med saken fra tidligere.

Under den konferanse vi hadde, fremholdt Mr. Singleton at Mr. Anderson eventuelt var villig til å føre saken som ankesak for høyesterett, altså til å være den amerikanske advokat, og til å føre saken uten vederlag hvis den ikke skulle føre fram – altså det vanlige amerikanske prinsipp «no cure, no pay». Derved kunne ankesakens kostnader reduseres meget vesentlig, samtidig som vi i tilfelle ville få en noe yngre advokat enn Mr. Lenihan, som nå begynner å trekke nokså meget på årene, og som kunne tilføre saken nye impulser. Det er jo ikke noe ukjent fenomen i og for seg at man skifter advokat når man påanker en tappt sak.

Spørsmålet om anke ble behandlet i regjeringskonferanse sist fredag, og der refererte jeg denne henvendelsen fra Mr. Singleton og betenkningen fra adv. Anderson. Vi var i Regjeringen i sterk tvil om hvilken holdning vi skulle innta. Regjeringen ville uten denne siste henvendelsen og uten betenkningen fra Mr. Anderson utvilsomt kommet til at vi ville tilrå ikke å anke saken, men etter denne siste henvendelsen var vi i sterk tvil. Vi ble enige om at vi måtte drøfte saken her i komiteen, og ville legge avgjørende vekt på hvordan man her så på dette ankespørsmålet.

Det som er vanskelig, er at vi må bestemme oss fort, for vi har ikke tid lenger enn til 8. juli. Og skal vi anke, må det utarbeides en ankebegjæring, og den må det legges atskillig arbeid i, så vi har ikke noen tid å miste.

Jeg vil nevne at Utenriksdepartementet senere også har fått henvendelse fra norske shippingkretser som har anbefalt Mr. Singleton personlig meget varmt. Han representerer jo Texaco, som er en av norsk shippings største kunder, og har alltid i sitt forhold til norske skipsrederier optrådt redelig og ordentlig. De anbefalte ham på det beste og tilrår at man tillegger hans råd eller anmodning sterk vekt.

Like meget som Regjeringens medlemmer ellers er jeg personlig i sterk tvil om hvilken stilling vi skal ta til ankespørsmålet. Selvfølgelig ville det være en fordel om vi kunne få en endelig dom i høyesterett, og dermed sette definitivt punktum for saken, uten at det overhodet siden kunne bli diskusjon på noe hold. Det kunne tilsi at man tok de kostnader som sikkert vil påløpe, men som vel måtte kunne begrenses innenfor den ramme i all fall av ½ million kroner, i tillegg til alle dem som hittil er brukt.

Det er mulig at vi har denne utvei for å få saken ført fram til endelig dom uten disse store omkostninger, hvis vi følger Mr. Singletons råd. Etter at dette nye moment er kommet inn i saken, har jeg forstått advokat Evensen slik at han, om enn

under tvil, slutter seg til de andre advokaters tilråding om at vi bør gripe denne mulighet og anke dommen.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen. Jeg vil gjerne si for mitt eget vedkommende at da utenriksministeren nevnte dette for meg i forrige uke for å få innkalt dette møte og få saken opp til behandling, antok jeg personlig at under de omstendigheter som forelå, kunne man godt anke. Senere har jeg fått ganske sterke motforestillinger, og jeg forstår jo også at Regjeringen og utenriksministeren personlig er i tvil. Det er nok så at vi vil ikke få noen større utgifter ved saken, og at det kan være visse muligheter for at resultatet ved høyesterett blir bedre enn i Court of Claims, og at for så vidt altså utviklingen og resultatet vil bekrefte at vi gjorde rett i å anke. Men på den annen side er det et spørsmål som jeg i stigende grad har stilt meg selv: Kan den norske stat bruke denne fremgangsmåte?

Utenriksminister Lange: Får jeg lov å oppklare en misforståelse. Vi var inne på spørsmålet om å akseptere et tilbud fra Mr. Singleton så å si om å forskudtere utgiftene ved ankesaken, men vi kom i Regjeringen til at det kunne ikke den norske stat gjøre. Vi må ta de omkostningene. Men omkostningene vil altså, hvis ikke saken fører frem, begrenses til utgiftene ved trykning, ved arbeidshjelp osv. Det vil ikke komme noe honorar med. Derfor kan, hvis det går galt, utgiftene holdes innenfor en relativt beskjeden ramme. Men vi er altså i Regjeringen kommet til at vi kan ikke godt akseptere et tilbud om at en privatperson skulle forskudtere den norske stats prosessutgifter.

Formannen: Det gjør jo forholdet noe bedre. Men likevel: Denne mannen kan jo være en utmerket advokat, men han er nå tross alt juridisk rådgiver for Texaco. Man vet jo at i Amerika går det ikke an å holde noe hemmelig, så hele forholdet, hvordan det her henger sammen, vil nok komme ut, i pressen bl.a. Jeg må derfor si at jeg har mange, mange betenkeligheter ved hele fremgangsmåten, vesentlig av frykt for hvordan det vil virke på den amerikanske opinion. Her spiller jo nettopp det som utenriksministeren nevnte, de utenrikspolitiske momenter, en ganske sterk rolle.

Jeg har da tenkt meg at man kunne kanskje finne fram til en fremgangsmåte som gjorde dette noe mer akseptabelt. Det er klart at det er den norske stat som må være part i saken, som må føre den for høyesterett. Men man kunne eventuelt kanskje gjøre det helt klart at dette skjer utelukkende av hensyn til Hannevigs enke, den norske stat fører så å si saken bare på vegne av og av hensyn til Hannevigs enke, og kommer liksom ikke selv her med noe krav. Jeg vet ikke om dette overhodet er juridisk mulig, men hvis man kunne gjøre det, ville det i all fall gjøre saken noe bedre, sett fra et alminnelig opinionssynspunkt. – Det er de tanker jeg har gjort meg.

Wikborg: Jeg har vært litt borte i disse sakene allerede så tidlig som i 1922. Jeg var da over i Amerika og så litt på disse tingene, og fikk et forferdende inntrykk

av den løshet som det var omkring alle Hannevigs affærer, så resultatet nå var ikke noen egentlig overraskelse for meg.

Vi vet jo også at en rekke av de instanser som har behandlet denne sak før, har vært mot at man skulle reise sak. Så vidt jeg husker, besluttet også Stortinget først ikke å reise saken, men omgjorde senere den beslutning. Den dom som nå er falt, har, selv om den byr på mange feil, bekreftet at det første syn var riktig. Hvis ikke dette nye moment hadde kommet til, ville det overhodet ikke ha vært noen tvil i mitt sinn om hva man skulle gjøre. Under enhver omstendighet må man droppe de muntlige kontrakter. Det vil bare irritere om man opprettholder det krav.

Utenriksminister Lange: Det er alle enige om.

Wikborg: Jeg synes også at Bulk Oil-kontraktene står overmåte svakt, all den stund man fraskrev seg sine rettigheter på et tidspunkt da Hannevig ikke var konkurs, og da han selv, så vidt jeg skjønner, har undertegnet dette.

Forholdet med verftene er så innviklede at jeg ikke tør ha noen mening om det. Men med hensyn til Manss-kontraktene anser jeg det, med mitt kjennskap til amerikanske forhold, for utelukket at man kan få en høyesterettsdom for at høye myndigheter der borte har opptrådt svikaktig. Jeg tror ikke engang at vi skal prosedere på det.

Så blir da spørsmålet utelukkende: Skal vi se annerledes på saken fordi Mr. Singleton er kommet med denne betenkning, hvis verdi vi overhodet ikke kan ha noen mening om? Mr. Singleton er en av dem som sto Hannevig nær, og hele denne kretsen hadde suggerert seg inn i et syn som gjør at de har vanskelig for å se objektivt på spørsmålet.

Jeg vil heller ikke utelukke muligheten av at Mr. Dillon Anderson har vært noe under innflytelse av det vi kaller oppdragets suggestive makt. Derfor vil jeg under enhver omstendighet anbefale at man setter en prøve på Mr. Andersons betenkning ved å forelegge den, hvis det er tid og anledning til det, for en helt frittstående advokat der borte.

Jeg trodde at avtalen var sådan å forstå at det ikke skulle tas hensyn til billighetsbetraktninger i det hele tatt, at saken skulle avgjøres etter den hårde jus, mens den skohistorien som var knyttet sammen med den, skulle kunne avgjøres også etter billighet. Nå er den saken falt bort. Jeg er ikke så sikker på om høyesterett overhodet har anledning til å ta billighetshensyn, men her er vi inne på amerikanske forhold som det er aldeles umulig for oss her hjemme å ha noen mening om, så jeg forstår godt Regjeringens tvil, jeg sympatiserer med den, og jeg deler den.

Jeg synes dette er et veldig løst grunnlag, og jeg synes at det anstendigvis ikke går an at den norske stat engasjerer en advokat på prinsippet «no cure, no pay». Det er en røvermentalitet som juristene der borte har, og som ikke stemmer med norsk etisk oppfatning.

Det er helt utelukket å ta saken opp som en sak for enken. Det er i grunnen å kapitulere på forhånd hvis man sier at dette vil ikke staten ha noe å gjøre med, dette er bare for enken. Nå er hun riktig nok amerikansk borger, og det teller jo en del.

En av advokatene: Nei. Hun er ikke født amerikanerinne heller. Hun er irsk.

Wikborg: De irske teller sterkt i Amerika, hvis det hensyn overhodet skal tillegges noen vekt. – Jeg synes, som sagt, dette er veldig løst og meget vanskelig å gå med på. Kunne man, som jeg sa, sette en prøve på det og forelegge det for en av de erfarne advokatene i Washington eller New York, ville det jo være en betryggelse. Det er også kostbart, det vet jeg. Men siden den opprinnelige kilde sto Hannevig så nær og har levet i hele det miljø – han er selvfølgelig i den aller beste tro av verden, det er det ikke tvil om, men allikevel påvirket av hele atmosfæren i det miljø – kan jeg ikke se denne betenkning som absolutt helt objektiv. Hvis det derfor var mulig å sette en prøve på den, ville jeg gjerne se det før man tok den endelige avgjørelse.

Utenriksminister Lange: Det er ikke riktig å kalle det dokument som foreligger fra Mr. Dillon Anderson for en betenkning i egentlig forstand. Det er et meget utførlig brev med en generell, meget generell, vurdering av saken.

Det er på det rene etter konvensjonens klare bestemmelse at Court of Claims skal avgjøre slike spørsmål i samsvar med gjeldende rett, derunder folkerett, og skal gi utførlige premisser for sin avgjørelse. Det står i artikkel 3 i konvensjonen. Nå sies det jo – og det fremgår for øvrig av den oversettelse av dommen som er tilstillet komiteens medlemmer – at Court of Claims overhodet ikke har trukket folkerettslige momenter inn i saken. Men Mr. Dillon Andersons vesentlige argument er at han for sin del tror på grunn av erfaringer fra amerikanske høyesterettsdommer at Høyesterett i ankesaker vil tillegge billighetserstatninger en viss vekt, at man kan tenke seg at selv om alle de andre kravene står juridisk svakt, vil selve det forhold at her var det investert fra Hannevigs side noe sånt som 6 millioner i verftene, og at det ikke er tilflytt ham eller hans arvinger noen som helst form for erstatning for de faktiske investeringer han hadde foretatt, kunne føre til at Norge blir tilkjent en erstatning for selve de investeringene. Jeg må si at jeg er overhodet ikke i stand til å vurdere holdbarheten av det resonnement.

Vanskeligheten med å følge den vei som hr. Wikborg tilrår, er tidsmomentet. Skulle vi forelegge dette for en helt ny instans, måtte jo han sette seg inn i saken, og det er en meget omfangsrik sak, så da løper tidsfristen ut før vi i det hele tatt kan vente å få noen vel overveid reaksjon fra en ny advokat.

Røiseland: Det gjekk ei halv sneis år her heime før våre juristar kom til det resultat at det i det heile kunne nytte å prosedere Hannevigsaka. Dei fyrste ti år meinte dei det var nyttelaust, men så fann dei ut omkring 1930 at saka burde prøvast, og det har då Stortinget og staten gjort og har tapt fire millionar kroner på det.

No kjem altså omsynet til slektingane. Eg kan skjønna at det veg ikkje så lite. Men når vi no har tapt fire millionar kroner på den saka, synest eg mest vi har gjort det slektingane kan vente.

Utenriksminister Lange: Det er mere enn fire millioner alt i alt.

Røiseland: Det gjer ikkje min argumentasjon mindre sterk. Eg synest det får greie seg med det, så eg vil gå eit steg lenger enn hr. Wikborg. Han ville halde ei dør litegrann på klem. Eg har lyst til å stengje ho, så vi ikkje gjer noko meir med saka.

Wikborg: Utenriksministeren nevnte folkerettslige synspunkter. Jeg er ikke så godt inne i saken, og jeg er heller ikke så godt inne i folkeretten. Men her gjelder det jo allikevel private selskapers krav, og jeg vil gjerne spørre ekspedisjonssjef Stabell om man har sett på den side av saken. Vil folkerettslige synsmåter komme inn i denne sak? Erkjenner folkeretten i dag private subjektive rettigheter vis-à-vis en stat? Jeg har inntrykk av at det er et ganske floket spørsmål i folkeretten, og jeg kan godt forstå at retten ikke er gått noe særlig inn på de folkerettslige synsmåtene.

Hvis man imidlertid kunne få saken avgjort etter billighet, mener jeg at vi skulle stå ganske sterkt. For jeg tror ikke det kan herske noen objektiv tvil om at Hannevig gjorde en overordentlig vesentlig innsats for skipsbyggingen i Amerika på et tidspunkt hvor det var et enormt tonnasjebehov. At hans dumdristige tiltak der kom til å spille en stor rolle for den videre utvikling av tonnasje spørsmålet, er ikke tvilsomt. Men på den annen side stilte han seg så løst at det var som sand. Hvis man kunne ha sikkerhet for at billighetsbetraktninger ville bli tillagt vekt, og at man vesentlig kunne prosedere på det, kunne det ennå være en mulighet. Men jeg forstår det sådan at i de avtaler som i sin tid ble inngått, ble det uttrykkelig presisert at billighetserstatninger ikke skulle gjøres gjeldende, og da er det kanskje litt vanskelig å komme halende med dem etterpå.

Formannen: Må jeg få tilføye til det hr. Wikborg sa, at om man prosederer på grunnlag av billighet, kommer den ting til at vi har fått mangfoldige ganger dette beløp i amerikansk hjelp og støtte.

Ekspedisjonssjef Stabell: Det første spørsmål som ble reist av stortingsmann Wikborg, gjaldt, så vidt jeg forsto, først og fremst i hvilken utstrekning den norske stat kan gjøre gjeldende et internasjonalt reklamasjonskrav overfor den amerikanske regjering hvor de norske interesser går gjennom en norsk statsborger som er aksjonær – i dette tilfelle praktisk talt eneaksjonær – i et amerikansk selskap. Til det er å si at man har en praksis som har utviklet seg i løpet av de siste ca. 75 år, som nok i bestemte tilfelle gir en stat rett til en slik folkerettslig reklamasjon. Men jeg vil samtidig gjøre oppmerksom på at i dette tilfelle er komplikasjonene langt større enn normalt hvor en stat gjør gjeldende et krav på vegne av en aksjonær i et utenlandsk selskap. Her har man den omstendighet som kommer til, at Hannevig ble slått konkurs i De Forente Stater. Med andre ord: Det er en rekke meget vanskelige folkerettslige problemer i denne forbindelse.

Et annet spørsmål som er blitt reist, er i hvilken utstrekning det er adgang til å forsøke å oppnå en erstatning på grunnlag av billighet. Der har utenriksministeren

allerede henvist til den relevante bestemmelse i konvensjonen, dens artikkel 3, annet avsnitt, som sier at Court of Claims skal avgjøre slike spørsmål i samsvar med gjeldende rett, derunder folkerett, og skal gi utførlige premisser for sin avgjørelse. Denne bestemmelse berører direkte utelukkende Court of Claims. Men det er helt på det rene at hvis og når en sak blir innbrakt for Supreme Court, vil den måtte avgjøres etter de samme kriterier. Det er derfor etter min mening ganske utelukket å prosedere i Supreme Court på billighetsbetraktninger. Når advokat Dillon Anderson i sin uttalelse har gjort gjeldende noe i retning av billighetsbetraktninger, har han ikke gjort gjeldende at saken kan prosederes på det grunnlag i Supreme Court. Han har utelukkende gjort gjeldende at Supreme Court på grunn av sitt opphøyde stadi vil kunne ha en litt bedre anledning til også å ta alminnelige moralske og etiske vurderinger med i betraktning. Men når det gjelder det tekniske spørsmål hvorvidt saken må avgjøres på grunnlag av rettslige, derunder folkerettslige betraktninger eller etter billighet, så er konvensjonen helt klar.

Kjøs: Da jeg hadde lest den fremstilling vi har fått tilsendt, syntes jeg den ganske logisk måtte føre til den konklusjon som er gitt der, at man ikke skal anke, men avfinne seg med den dom som er avsagt. Det må vel også sies at det er en sterk dom, når den er enstemmig og avviser alle krav på alle punkter.

Under alminnelige omstendigheter, og om det hadde vært en alminnelig sak, om jeg skal si det slik, ville jeg ikke ha hatt noen betenkelighet ved å være med på å satse ytterligere inntil 500 000 kroner på om mulig å få en bedre avgjørelse. Nå er det ikke mulig for meg å vurdere hvilken utsikt det er til å få en bedre avgjørelse. Men det jeg legger meget større vekt på, er det som står i siste avsnitt i denne fremstillingen: vårt forhold til De Forente Stater. Så mange ting som det er i forbindelse med denne sak helt fra den første verdenskrig, og ting som det nok er mulig å rette ganske sterk kritikk mot, synes jeg dette ikke er av de hyggelige saker å føre nettopp overfor et land som har ytet oss så meget og gitt oss en slik støtte som De Forente Stater har gjort.

Min innstilling til hele saken er at jeg i grunnen ikke har noen lyst til at man skal føre den videre, men synes at man skal godta det resultat som foreligger – ikke ut fra denne risikoen med de 500 000 kroner, men mer ut fra at vi ikke skal risikere noen misstemning mellom våre land på et så løst grunnlag som det vi har å føre denne sak videre på. Det er mitt syn på spørsmålet.

Borten: For oss lekfolk er det veldig vanskelig å bedømme denne sak. Jeg har på ingen måte kjennskap nok til detaljene til å kunne ha noen begrunnet mening om hvorvidt en anke kan føre til et annet resultat. Men det resonnement som flere her har gitt uttrykk for, at vi på grunn av den støtte vi har fått fra Amerika, skal være tilbakeholdne, er jeg ikke i stand til å godta helt ut, for denne Marshall-hjelpen var vel ikke noen avlat amerikanerne skulle kjøpe seg fri for tidligere mulige begåtte feil med. Jeg synes derfor ikke dette er helt relevant i denne sammenheng. Jeg har heller ikke noen oversikt over hvorvidt det kan føre til noen dårligere stemning

mellom de to land om vi nå anker saken. Jeg skulle like å høre hva utenriksminister Lange mener om det.

Utenriksminister Lange: Nei, jeg tror ikke det er noen alvorlig risiko for noen misstemning om vi anker saken, men jeg synes at vi i våre interne overveielser allikevel bør ta det forhold med i vurderingen.

Wikborg: Jeg forsto ikke formannens uttalelse derhen at det skulle være noen slags avlat amerikanerne betalte gjennom Marshall-hjelpen. Meningen var vel at vi har møtt en så stor generøsitet fra Amerikas side at da sømmer det seg ikke å krangle, og det er et synspunkt som jeg synes vi må tillegge ganske sterk vekt. Selv om dette selvfølgelig ikke vil forverre vårt forhold til Amerika, har det nå allikevel litt å si hvordan man opptrer, da.

Jeg er meget takknemlig for den utredning vi fikk fra ekspedisjonssjef Stabell, som gjorde det ganske klart at det er en rent juridisk avgjørelse vi vil få. Det forsterkes jo ved at et krav som var knyttet sammen med dette, skulle avgjøres etter billighet, så da kan man antitetisk slutte at her skal billigheten ikke komme inn. Det er en av grunnene til at jeg så med så stor skepsis på saken i sin tid, og jeg synes nok det trekker i retning av at dette bør vi nå sette strek for.

Erling Petersen: For oss som ikke har studert saken, men bare har hatt en del konsentrater å bygge på, er jo dette faktisk et spørsmål om å kjøpe en lotteriseddel, en nokså kostbar sådan. Hvis vi skal avkle det alle juridiske formler, kan vi vel si at vinstsjansen ligger i at høyesterett er snillere enn Court of Claims, og da er vel kanskje grunnlaget tynt.

Nå vil jeg si at personlig har jeg alltid mistanke til rettskrav som trenger metervis av dokumenter for å bli dokumentert. Det er her spørsmål om hva man skal betale for lotteriseddelen. Det er antydnet en halv million kroner. Det kunne være morsomt å vite hvilken basis det er kalkulert på. For jeg la merke til en ting i utenriksministerens redegjørelse. De norske advokatene trengte 14 dager og krevde 14 dager til den muntlige prosedyre. De fikk 3 ½ time, hvis jeg ikke misforsto at det ble karakterisert slik at de da hadde gitt en utmerket fremstilling av saken. Det er klart at dersom den halve million er basert på 3 ½ times-taktikken, vil utgiftene bli ganske annerledes hvis man – hva man selvfølgelig gjør når man har en sak – tar den riktig grundig.

Jeg synes at denne sjanse forekommer ytterst tynn, og at vi vel ikke fraskriver oss noen store muligheter om vi nå setter strek.

Borten: Hvis det er slik at det som nå foregår, kvalifiserer til betegnelsen «krangel», som hr. Wikborg betegnet det, er jeg enig i at det er betenkelig å gå videre. Men for meg er det nokså avgjørende som hr. Wikborg sa i en annen sammenheng, at det moralske grunnlag ikke er tvilsomt: Hannevig hadde lidt overlast. Det må etter min mening være helt avgjørende, ikke så meget om det er sjanse til vinst i lotteriet, det synes jeg må komme i annen rekke. Men er det så at

Hannevig har lidt overlast, hvis det er helt klinkende klart, synes jeg ikke det er så betenkelig for oss å føre saken videre og få den prøvd. Det er mitt syn. Dette synspunkt må etter min mening være helt avgjørende for vårt standpunkt i saken. Hvis det er helt klart, føler jeg meg ikke ganske overbevist om at vi ikke bør prøve ved en dom i høyesterett å få en slik slutt på saken som utenriksminister Lange nevnte.

Utenriksminister Lange: De millionene som hittil er gått med, er jo ikke vesentlig gått med til å forberede en muntlig prosedyre på 3 ½ time, de er gått med til en meget utførlig saksfremstilling i en serie innlegg som er fastlagt i konvensjonen. Og det overslaget på en halv million som det meste som kan påløpe videre hvis vi anker, er basert på et temmelig løst skjønn, det må jeg innrømme. Vi må i tilfelle engasjere en ny amerikansk advokat, og selv om han ikke skulle ville kreve noe honorar før han ser sakens utfall, så har han jo omkostninger ved sitt arbeid med saken, ved utarbeidelse både av det skriftlige ankedokument og av sin muntlige prosedyre. Men i amerikansk høyesterett får vi ikke 3 ½ time, der får vi i høyden 2 timer, og vi må anse oss for meget heldige hvis vi får *så* meget til den muntlige prosedyre. Amerikansk høyesterett dømmer på grunnlag av skriftlig saksfremstilling.

Erling Petersen: Jeg synes ikke det var nødvendig å misforstå meg derhen at jeg trodde millionene var gått til prosedyren. Mitt poeng var at her har man ett bestemt ledd i forberedelsene som altså kan planeres på 14 dager, og som gjennomføres på 3 ½ time. Selvfølgelig kan det være at det er en isolert foreteelse og at i alle andre ledd har ikke denne trekkspilleffekt kunnet gjøre seg gjeldende. Men jeg har forstått at i og med denne kalkyle på en halv million har man ingen sikkerhet for at man ikke kan møte denne forskjellige vurdering av hva der trenges av innsats.

Formannen: Jeg vil bare si at jeg tror, akkurat som utenriksministeren, at det i og for seg ikke ville skape noen misstemning i Amerika, men én ting er jo hva amerikanerne *sier*, en annen ting er hva de *tenker* og ikke gir uttrykk for overfor oss eller på annen måte. Når det gjelder dette med den moralske overlast som Hannevig skulle ha lidd, har det jo vært sagt her at kravene var temmelig løse, så at man akkurat i den forbindelse kan snakke om moralsk overlast, kan vel være noe tvilsomt. Jeg tror vi skal være litt forsiktige, for dette minner meg om en historie som jeg gjerne vil nevne, enten den er relevant eller ikke. Jeg husker at Ole Colbjørnsen, som jo under krigen var knyttet til ambassaden i Washington, var nede i State Department for å forhandle om noen krav fra Nortraship, og under diskusjonen med vedkommende embetsmann i State Department ble denne noe irritert, og så sa han til Colbjørnsen: Dere får nå til tross for alt huske på at Norge er en av de få nasjoner som blir betalt av sine allierte for å føre denne krigen. – Han siktet til at vi jo tjente mange penger på vår handelsflåte.

Wikborg: Jeg er jo selv advokat og har stelt mye med saker i Amerika, og jeg har dyp sympati med våre advokater når det gjelder de vanskeligheter de har møtt ved amerikanske domstoler. For det er en helt annen måte de tar sakene på der – en, som det må fortone seg for oss, overfladisk måte som vi overhodet ikke kan begripe. Det hender at de avgjør saker på basis av argumenter som overhodet ikke har vært fremme i prosedyren. Og jeg kan vel forstå at man i denne saken kunne trenge sine 14 dager til å prosedere. Vi ville trengt lengre tid for en norsk domstol om vi skulle prosedere en slik sak, så innviklet som den er, og jeg kan ikke dele hr. Petersens syn på meterne eller kiloene. At våre advokater har gjort en utmerket innsats ved å prosedere saken på 3 ½ time, ved å konsentrere den, «koke den inn», slik, tviler jeg ikke på, men derfor er det ikke sagt at de ikke burde hatt de 14 dager. Men nettopp fordi jeg kjenner de amerikanske domstoler og den underlige måte de tar tingene på, som er så fremmed for oss og som gjør at vi stadig møter de underligste overraskelser der borte, mener jeg at det kanskje kunne tenkes at man kunne «vinne i lotteriet» i høyesterett, som hr. Petersen uttrykte det – jeg vil ikke utelukke det. Men når hr. Borten så sterkt understreker det moralske, er det bare det å si at det kan ikke høyesterett ta hensyn til slik saken ligger an.

Borten: Jeg mente for *oss*.

Wikborg: Men jeg kan heller ikke være enig i formannens synsmåte, at fordi kravene er løse og fordi det er muntlige kontrakter, og fordi det er kontrakter som skiftet eier opp til 5 – 6 ganger på Kristianiafjords bar under en overreise fra det ene land til det annet, veier de moralsk hensyn ikke. Det dypere liggende moralske krav ligger i at Hannevig gjorde Amerika en enorm tjeneste og at han ikke ble godt behandlet. Det tror jeg står urokkelig fast uansett all hans løshet og lettsindighet. Og kanskje det nettopp var hans løshet og lettsindighet som gjorde at han våget å kaste seg inn i de enorme foretagender som for andre fortonet seg som vanvittige, men som ble av den aller største betydning for krigføringen. Det skal være sagt her i rettferdighetens navn. Men allikevel synes jeg det er vanskelig å gå videre.

Røiseland: «I rettferdighetens navn» - men ikkje til etterfylgjing.

Wikborg: Nei – fordi vi ikke får den rettferdighet frem der over.

Formannen: Hvis ingen flere forlanger ordet, kan vi vel anse saken som utdebattert, og det er vel som vanlig ikke nødvendig med noen votering. Regjeringen får jo tillegge de uttalelser som her er kommet den vekt Regjeringen vil, under sitt ansvar.

Men jeg sitter og tenker på om medlemmene av komiteen er tilfreds med at vi lar det bli med dette. Det kunne jo, siden dette har vært en ganske viktig sak, være spørsmål om eventuelt å forelegge den for Stortinget. Det anser jeg for mitt vedkommende som unødvendig, men hvis medlemmene vil nevne den i sine grupper, kunne de kanskje gjøre det i ettermiddag, og gi svar i morgen. De svarene

blir da heller ikke å ta som noen avstemning, men bare som uttrykk for den oppfatning som måtte gjøre seg gjeldende. Medlemmene får selv avgjøre om vi skal la det bli med en slik behandling.

Erling Petersen: Det vil være vanskelig for oss å legge denne saken frem til vurdering i gruppene i ettermiddag, med det kjennskap – eller mangel på sådant – man må gå ut fra at en stor del av grupped medlemmene måtte ha på forhånd. Vi har jo selv vanskeligheter her, på tross av at vi har fulgt noe med på overflaten. Så hvis saken skulle bringes frem for gruppene, måtte det vel nærmest være for å konstatere om noen hadde ferdiglagede oppfatninger i en eller annen bestemt retning, som det kunne være av interesse å få rede på. Men å legge saken frem, tror jeg ville være en nokså vanskelig oppgave.

Formannen: Jeg vil bare si at det er noe som medlemmene selv får avgjøre. Jeg har bare sett det ut fra det synspunkt at jeg nødvendig vil møte den bebreidelse senere at denne komite ikke har gjort Stortinget bekjent med saken.

Utenriksminister Lange: Regjeringen må jo ta sitt ansvar for avgjørelsen her, og for mitt vedkommende mener jeg at der er en tilstrekkelig veiledning for Regjeringen i de uttalelsene som er falt her i møtet i dag.

Formannen: Da anser vi saken som ferdigbehandlet. Jeg takker advokatene for at de var til stede, og embetsmennene likeledes.

Møtet hevet kl. 11.10.